

YLEISEN JA YHTÄLÄISEN ÄÄNIOIKEUDEN 90-VUOTISJUHLAISTUNTO

113. Tiistaina 1 päivänä lokakuuta 1996

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys laiksi Kera Oy -nimisestä osakeyhtiöstä annetun lain 2 §:n muuttamisesta 3454

Hallituksen esitys 94/1996 vp
Talousvaliokunnan mietintö 14/1996 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudon sijasta merkitään läsnä oleviksi ne edustajat, jotka osallistuivat edelliseen täysistuntoon, sekä edustajat Markkula-Kivisilta, Puisto ja Seppänen.

Puhemiehen puhe yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden 90-vuotisjuhlan johdosta

Puhemies Uosukainen avaa juhlaistunnon lausuen

Kunnioitetut kansanedustajat, arvoisa juhla-yleisö!

Värderade riksdagsledamöter, ärade festpublik!

Arvoisa Etelä-Afrikan tasavallan parlamentin Rouva Puhemies, Teidän Ylhäisyytenne!

Juhlimme tänään päivälleen 90 vuotta sitten voimaan astunutta vaalilakia ja valtiopäiväjärjestystä. Yleinen ja yhtäläinen äänioikeus seitsen-

kertaisti äänioikeutettujen määrän Suomessa. Kysymys oli koko kansaan vaikuttaneesta muutoksesta ja etenkin naisten oikeuksien rajusta laajentumisesta. Vuosisadan alun radikaali uudistus näkyy yhä yhteiskuntamme tasa-arvoisuutena verrattuna muihin maihin. Onneksi olkoon, suomalainen nainen ja suomalainen mies!

I dag har det förflutit exakt 90 år sedan vårt land fick en vallag och en riksdagsordning som medgav allmän och lika rösträtt. Reformen — som sjufaldigade antalet röstberättigade — innebar en omvälvning för hela folket, inte minst för kvinnorna. Den radikala nydaningen i början av seklet återspeglas ännu i dag i den jämlikhet och jämställdhet, som jämfört med andra länder råder i vårt samhälle. Finlands kvinnor, Finlands män, ni är att gratulera!

Kuten juhluvuoden kuluessa on jo usein tullut ilmi, Suomi oli maailman ensimmäinen maa, jossa naisille myönnettiin äänioikeuden ohella myös yhtäläinen vaalikelpoisuus miesten rinnalla eli oikeus asettua ehdolle ja tulla valituksi eduskuntaan. Me suomalaiset olemme siis edelläkävijöitä asiassa, josta on syytä olla ylpeitä: tasa-arvon yhteiskunnallisessa kehittämisessä.

Mikään ei kuitenkaan ole täydellistä. Eurooppalaista ja suomalaista sivistysperintöä — humanismia, avoimuutta, demokratiaa, suvaitsevaa tasa-arvoa — on vaalittava ja vahvistettava. Se on kansakuntamme henkinen selkäranka. Eettinen kasvatus tukee ihmiskunnan moraalista kehitystä, mikä osaltaan luo nykyistä oikeudenmukaisemmat ja inhimillisemmät olosuhteet tuleville sukupolville.

Arvoisat kansanedustajat! Vapausoikeudet ovat historiassa kulkeneet aina taloudellisten oikeuksien edellä. Voidaan perustellusti väittää, että vasta henkisesti vapaa ja demokraattinen maa on kypsä myös taloudelliseen kasvuun. Yh-

teiskuntamme rakentuu yksilösuorituksista, ja jos ne on kahlehdittu, ei talouden kohentumista-kaan voida odottaa.

Tasa-arvoisuus on pienen maan kilpailuetu, kun kaikki voimavarat ovat täydessä käytössä. Mutta tasa-arvon tulisi saada sijansa myös maailman mitassa. Ihmisoikeuksia kunnioitetaan vielä kovin valikoiden ja paikallisesti, kun tarkasteltavana on koko maailma.

Kansanvalta rakentuu ajatukselle, että kansalaiset vastaavat yhteisten asioiden hoitamisesta ja huolehtivat yleisestä edusta. Poliittinen järjestelmämme nojaa edustukselliseen demokratiaan, josta ensi vuonna 80-vuotias Suomi on saanut nauttia 90 vuoden ajan. Edustuksellinen valtiomuotomme on siis vanhempi kuin Suomen itsenäisyys. Olemme saaneet harjoittautua todelliseen demokratiaan. Hallinnossa on yksi tärkeistä tekijöistä pohjoismaainen avoimuuden periaate, jota vaalimalla saamme kansalaisten luottamuksen politiikkaan ja poliittikkoihin säilymään. Suomen ponnistukset Euroopan unionissa avoimuuden lisäämiseksi ovat merkitykselliset koko Euroopan tulevaisuuden kannalta.

Vuoden 1906 eduskuntauudistukselle on vaikea löytää vertaa muutoksen syvällisyydessä ja merkittävytydessä. Olenkin miettinyt, onko olemassa mitään vastaavan kokoista ja yhtä merkityksellistä yksittäistä tapausta kansakuntamme historiassa, lähihistoriasta puhumattakaan. Euroopan unionin jäsenyyks kenties on suuruusluoksaan sellainen muutosvoimana. Jäsenyyks on joka tapauksessa selkeä jatkumo Suomessa harjoitetulle politiikalle. Se on vastaus rauhalliseen kansainvälistymiseen ja uuden ajan tuomiin haasteisiin.

Hyvät kansanedustajat! Lailla ei voi ihmisiä työllistää, niin kuin ei voi lailla määrätä ihmisiä onnellisiksi. Mutta toki lainsäädännöllä luodaan kehykset taloudelliselle toimeliaisuudelle tai toimettomuudelle. Yrittämisen edellytyksiä pyrkii luomaan myös nyt kolmannessa käsittelyssä oleva lakiesitys yrittäjälainasta. Toivon, että pirsteysruiske tuo tuloksia etenkin naisyrittäjyyteen.

Omissa käsissämme on, kunnioitetut kansanedustajat, millainen Suomi ja suomalainen tasa-arvoisuus on juhliessamme yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden 100-vuotisjuhlaa kymmenen vuoden kuluttua. Tulevan ennakoiminen on vaativa tehtävä. Suomen valintoja varten tarvitaan toimiva ja kansalaisten luottamusta nauttiva suomalainen poliittinen järjestelmä. Vakaat olot voidaan turvata kansanvallan, laadukkaan työn ja

taloudellisen kasvun sekä sosiaalisen turvallisuuden avulla.

Värderade riksdagsledamöter, ärade festpublik! Jag vill rikta mitt varma tack till alla er riksdagsledamöter som är här i dag och till alla andra tidigare och nuvarande riksdagsledamöter. Jag sänder en tacksam tanke till våra föregångare, speciellt alla framsynta kvinnor och män, som vi har att tacka för att vi har en vällag och en riksdagsordning att celebrera. Vi som i dag sitter i riksdagen kan bara ödmjukt önska en lika stor statskloshet och lika radikala visioner, som hjälper oss att lösa dagens och morgondagens problem på ett sätt som inte gagnar bara vårt eget land utan också vår omvärld.

Kunnioitetut kansanedustajat, arvoisa juhla-yleisö! Haluan kiittää tänne kokoontuneita ja muita entisiä ja nykyisiä kansanedustajia ja kiittolisena muistaa kaikkia edeltäjiämme, eritoten niitä kaukonäköisiä miehiä ja naisia, joiden ansiosta voimme vaalilakiamme ja valtiopäiväjärjestystämme juhla. Me nykyiset kansanedustajat voimme nöyrästi toivoa itsellemme yhtäläistä valtiioviisautta ja vastaavia radikaaleja avauksia voidaksemme ratkaista nykyiset ja tulevat ongelmat isänmaan ja maailman parhaaksi.

Päiväjärjestyksessä oleva asia:

Hallituksen esitys laiksi Kera Oy -nimisestä osakeyhtiöstä annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys 94/1996 vp

Talousvaliokunnan mietintö 14/1996 vp

P u h e m i e s : Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. A. Ojala : Arvoisa rouva puhemies! Vuosi 1905 oli merkityksellinen käännekohta Suomen historiassa. Marraskuun suurlakossa vaativat yleistä ja yhtäläistä äänioikeutta naiset ja miehet rinta rintaan. Tampereella annettu "Punainen julistus" vauhditti tapahtumien kulkua ja antoi pontta työväenliikkeen vaatimuksille saada samat poliittiset oikeudet niin säätyihin kuulumattomille miehille kuin kaikille naisille.

Uusi valtiopäiväjärjestys ja vaalilaki tulivat voimaan päivälleen 90 vuotta sitten. Tärkeää on pitää mielessä, että poliittiset oikeudet tuolloin saavutti Suomen köyhälistö, jonka edustajien työllä yhteistä isänmaatamme on merkittäväällä tavalla rakennettu. Suomi oli toinen maa maailmassa ja ensimmäinen Euroopassa, joka myönsi äänioikeuden naisille. Mutta ensimmäisiä koko maailmassa olimme siinä, että äänioikeuden lisäksi vaalilaki antoi naisille oikeuden asettua vaaleissa ehdokkaiksi, ja sitä oikeutta myös heti käytettiin.

On mielenkiintoista todeta, että vuoden 1907 ensimmäisiin yleisiin ja yhtäläisiin vaaleihin kaikki merkittävät puolueet asettivat naisia ehdokaslistoille. Kun vaalien lopulliset tulokset julkistettiin, valituksi tuli kaikkiaan 19 naista, joista 9 sosialidemokraattia. Naisten määrä oli lähes kolmannes ehdolle asetetuista. Se oli silloisissa oloissa kunnioitettava lukumäärä, joka osoitti uudistuksen tarpeellisuuden. Kaikissa maissa ei ole ylletty vieläkään samalle tasolle.

Vuosisadan alun naiskansanedustajien yhteistyö ja yhteiset tavoitteet osoittivat, että uudistus oli tarpeellinen. Kaikkien naisten yhteisenä tavoitteena oli parantaa naisten ja lasten asemaa. Ensimmäiset naisten tekemät yhteisaloitteet koskivat naisten katurauhan turvaamista ja koulukeittojen järjestämistä kansakouluoppilaille.

"Minä kumminkin käytän puheenvuoroa." Näillä sanoilla Miina Sillanpää aloitti ensimmäisen eduskunnan täysi-istunnossa käyttämänsä puheenvuoron, joka koski kotien perustamista aviottomia äitejä varten. Sanat oli kohdistettu Ernst Gustaf Palmenille, joka halusi keskeyttää asiasta käydyn lähetekeskustelun ja siirtyä käsittelemään "muita, ehkä tärkeitä asioita". Miina sai tehdä ututterasti työtä ajamiensa asioiden esille nostamiseksi ja pitää monen monta puheenvuoroa, mutta 20 vuoden kuluttua hänestä tuli Suomen ensimmäinen naisministeri.

90 vuoden aikana Suomessa on naisministereitä ollut 45 ja puhemiehistöön asti yltäneitä 8. Vaikka naisilla on tänä päivänä hyvä poliittinen edustus, joka on 90 vuoden aikana saavutettu, naiset puuttuvat johtavista asemista useilla yhteiskunnan alueilla. Ihmetystä herättää myös samapalkkaisuustavoitteen toteutumattomuus, vaikka tavoite on hyväksytty jo vuonna 1962 ja ensimmäiset naiskansanedustajat siitä jo puhuivat.

Miesten ja naisten tulisi jakaa valta ja vastuu yhteiskunnan kaikilla alueilla. Hallituksen tasa-arvo-ohjelman pohjana olevassa toimintaohjel-

massa tämä nähdään ihmisoikeuskysymyksenä. Sukupuolten tasa-arvo on edellytys laajemman sosiaalisen oikeudenmukaisuuden, rauhan ja kestävä kehityksen toteutumiselle.

Tämän juhlaistunnon asiana on auttaa naisia yrityksen perustamisessa ja lainan saannissa. Se mahdollistetaan Keran lainanannon laajennuksella. Naisten työttömyys on jo suurempaa kuin miesten. Se näkyy erityisesti palveluammateissa. Tämä kehitys on aiheuttanut jatkuvaa huolta, ja siksi on etsitty keinoja naisten työttömyyden vähentämiseksi. Naisten on ollut vaikea perustaa palvelualan yrityksiä vakuuksien puutteen ja lainan saannin vaikeuden vuoksi. Tähän ongelmaan tuo muutoksen naisyrittäjälaina, joka nyt tulee muiden Keran erityislainojen joukkoon. Tässä pyritään hallitusohjelman mukaisesti parantamaan työllisyyttä ja samalla se on hallituksen kädenojennus Suomen naisten työlle.

Arvoisa rouva puhemies! Vuosisadan alun naiskansanedustajien yhteistyö ja yhteiset tavoitteet osoittivat, että valtiopäivä uudistus oli tarpeellinen. Halu päästä vaikuttamaan yhteisiin ongelmiin, joita naiset arkipäivässään kohtavat, tasoitti yhteistyön vaikeutta.

Naisten ja miesten yhteistyö oli avainsana, joka aukaisi molemmille portit vallan kammareihin. Dosentti Irma Sulkunen on todennut, ettei naisten erillistoiminta olisi tuonut vuosisadan alussa merkittävää muutosta äänioikeuteen, mutta vielä vähemmän luultavaa on, että myöskään miehet olisivat omin voimin yleistä ja yhtäläistä äänioikeutta saavuttaneet. Edistyskelliset miehet tänäkin päivänä ymmärtävät yhteistyön merkityksen ja naisten voimavarojen käyttämisen tärkeyden yhteisten asioiden hoidossa.

Ed. S-L. Anttila: Rouva puhemies! 90 vuotta sitten toteutettu suuri eduskuntauudistus merkitsi siirtymistä tasa-arvon yhteiskuntaan, kun rajoitetusta ja varallisuuteen sidotusta äänioikeudesta siirryttiin yleiseen ja yhtäläiseen äänioikeuteen. Tämän reformin radikaalisuutta kuvaa se, että äänioikeutettujen määrä kymmenkertistui. 90 prosentille yhteiskunnallisen päätöksenteon ulkopuolella olleista kansalaisista, miehille ja naisille, tuli oikeus osallistua yhteisistä asioista päättämiseen. Mutta eduskuntauudistus merkitsi ennen kaikkea naisten äänioikeuden toteutumista ensimmäisenä Euroopassa ja toisena maailmassa. Naisten nousu tasa-arvoisiksi miesten rinnalle alkoi. Vastuunottoon naiset olivat valmistautuneet naisliikkeen väkevän työn ansiosta.

Naisten poliittista toimintaa yli puoluerajojen leimasi keskittyminen erityisesti sosiaali-, koulutus-, asunto- ja perhepolitiikkaan. Ulkoiset olosuhteet kuitenkin vaikeuttivat heidän työtään muun muassa keisarin hajotettua eduskunnan useaan otteeseen. Lisäksi silloinen asenneilmasto jarrutti naisten ajamien asioiden toteutumista. Esimerkiksi maalaisliiton kansanedustajan Anna Ängeslevän esitys kättilöiden jakamista köyhien äitien vaatepakkauksista toteutui vasta 30 vuoden kuluttua, vuonna 1937.

Naisten aseman vahvistaminen päätöksenteossa on edelleen tärkeää. Naisten roolin vahvistumiselle myös talouselämän ja virkamieskunnan johtopaikoilla on painavia perusteita, ja nämä molemmat ovatkin erittäin suuri haaste poliittisille naisjärjestöille. Tänä eduskunnassa päätettävä Kera-lain muutos vahvistaa naisyrityksyyden edellytyksiä ja samalla edistää tasa-arvoa.

Rouva puhemies! 90 vuotta sitten syntynyt kansanvalta loi kestävän perustan itsenäisyydelle ja tasavallalle. Kansalaissodan myllerryksessä kahtia jakautunut kansa kypsyi maareformin ja kansanvallan itsepuolustuksen kautta siihen eheyteen ja yksimielisyyteen, joka teki mahdolliseksi talvisodan ihmeen. Sotien jälkeinen siirtoväen asutus, maan jälleenrakennus ja nykyaikaisen hyvinvointiyhteiskunnan luominen on perustunut samaan kansan eheyden ja ihmisten tasavertaisuuden tavoitteeseen.

Tänäkin tarvitsemme ennakkoluulotonta yhteiskuntareformia, jolla nyky-yhteiskunnan huonompiosaisille, työttömille, raivataan työtä. Se edellyttää yrityksen edellytysten tuntuvaa parantamista ja työnteon kannattavuuden lisäämistä rohkeilla rakenteellisilla uudistuksilla niin työelämään, sosiaaliturvaan kuin verotukseenkin.

Yhteiskunnallisten epäkohtien ratkaisemisessa nyt, kuten vuonna 1906, tulee kansanedustuslaitoksella olla hyvin keskeinen rooli. Kansanvaltaisena elimenä eduskunnan on oltava riittävän vahva vastapaino vapaille markkinavoimille, mutta nykyisin ei läheskään aina näin ole.

90 vuotta yksikamarista eduskuntaa on ihmiselämän mittainen aika. Työllä, yhteistyöllä ja uhrauksilla olemme nousseet kansakuntien eturiviin. Kiitos kuuluu erityisesti sille sukupolvelle, jonka ansiosta säilytimme itsenäisyytemme ja asemamme vapaiden kansakuntien joukossa. Työ isänmaan ja suomalaisuuden puolesta jatkuu. Meillä on erittäin tärkeä perintö — kansakunnan eheys — vaalittavanamme.

Ed. A l a - H a r j a : Arvoisa puhemies! Tasan 90 vuotta sitten maassamme elettiin itsenäisyys- ja suomalaisuushengen nousuaikaa. J. V. Snellmanin syntymästä tuli keuhkokuumeeksi 100 vuotta, ja tuona päivänä ympäri maata juhlittiin suomalaisuutta isänmaallisessa hengessä. Yhteiskunnallinen tilanne oli kuitenkin arka: Venäjällä oli levotonta, ja edellisen vuoden suurlakko oli vielä tuoreena mielessä.

Vain viidenneksellä suomalaisista oli äänioikeus. Ratkaisu yleisestä ja yhtäläisestä äänioikeudesta ja yksikamarisesta eduskunnasta vuoden 1906 oloissa ei siis ollut helppo. Se oli aikaansa nähden ja kansainvälisesti vertailtuna hyvin radikaali uudistus.

Tänä juhlapäivänä voimme tyytyväisinä todeta, että varhain toteutunut naisten äänioikeus ja vaikutusvalta yhteiskunnassamme on vahvistanut kansakuntaamme ja tuonut poliittisen päätöksenteon lähemmäksi arkielämää. Naiset ovat nostaneet hyvinvointimme kannalta olennaisia asioita esille, kuten koulutuksen, terveyden, perheen ja sosiaalihuollon. Yleinen oppivelvollisuus toteutui vuonna 1921, kouluruokailukin jo vuonna 1948 ja lapsilisäjärjestelmä samoihin aikoihin. Juuri naiset antoivat vahvat panoksensa näiden asioiden läpiviemiseksi. Useissa Euroopan maissa kouluruokailu on vielä tänäkin päivänä kaukainen haave.

Tänäkin käsittelemme lakiesitystä, jossa erityisesti naisvaltaisille palvelualoille halutaan ojentaa pienlainsäädäntöä. Naisyrityksyyshän ei ole uusi asia, vaan aktiivisia naisyrityksiä on Suomessa ollut jo vuosikymmeniä. Lisäksi naiset tekevät tärkeää työtä toimimalla tasavertaisina kumppaneina perheyhteyksissä.

Suomi tunnetaan maailmalla tasa-arvon mallimaana. Kuitenkin tasa-arvon esteitä on meilläkin edelleen monia, ja tänään nostan esille yhden, joka ei näytä ajan myötä muuttuvan ainakaan parempaan suuntaan. Tämä epäkohta on naisten ja miesten palkkaerot ja siitä aiheutuvat erot eläkkeissä. Naiset ansaitsevat vähemmän yksinkertaisesti siksi, että ovat naisia. Miksi sitten ne, joilla on valta korjata tämä epäkohta, eivät käytä valtaansa sen poistamiseen? Yksin naiset eivät pysty palkkaeroja poistamaan. Meillä yksin sitä valtaa ei ole. Siihen tarvitaan kaikkia yhteiskunnan vaikuttajia niin politiikassa, työmarkkinajärjestöissä kuin yrityksissä. Tasa-arvon esteitä ei meidän yhteiskunnassamme juurikaan voida enää lailla poistaa, sillä ne sijaitsevat siellä, mihin lain koura ei yllä — ajattelussamme ja asenteissamme.

Arvoisa puhemies! Tänään muistelemme tyytyväisinä vuotta 1906, mutta kiitollisin mielin haluan mainita myös sotiemme veteraanit, mukaan luettuna lotat, joita ilman emme tänään juhlisi vapaata ja demokraattista hallitusmuotoamme. Sillä, että suomalaiset naiset oli jo aiemmin tunnustettu yhteiskuntamme täysivaltaisiksi jäseniksi, oli suuri vaikutus myös sotiemme aikana. Naiset olivat tottuneet ottamaan vastuuta, ja sen he totisesti myös tekivät noissa ankeissa poikkeusolosuhteissa. Hoitamalla lapset, sairaat, elintarvikehuollon, jopa tehdastyön kotirintamalla naiset vapauttivat miehet taisteluun puolustamaan isänmaata, millä oli suuri merkitys myös sodan lopputuloksen kannalta. Suomi säilytti itsenäisyytensä, eikä maatamme koskaan miehitetty.

Me suomalaiset voimme tänään olla iloisia ja ylpeitä siitä, että tasan 90 vuotta sitten meillä oli viisaita ja aikaansa edellä olevia päätöksentekijöitä. Olkoot he esimerkkinä meille nykypäivän päättäjille siitä, ettei vanhoihin ennakkoluuloihin takertumalla luoda parempaa maailmaa tuleville sukupolville. He ymmärsivät, että toteuttamalla yleinen ja yhtäläinen äänioikeus kaikille suomalaisille, niin miehille kuin naisille säätyyn katsomatta, saadaan kaikki pienen kansakunnan voimavarat käyttöön yhteisen tavoitteen hyväksi. Muuhun ei meillä ole varaakaan, ei ollut silloin eikä ole tänään.

Tämä meidän olisi ymmärrettävä myös nykypäivän Suomessa, jossa lähes kolmannes työikäisestä väestöstä on työttömänä. Tämän tuskallisen ongelman ratkaisuun tarvitsemme nyt samanlaista ennakkoluulottomuutta ja yhteistyökykyä, mitä edeltäjämme vuonna 1906 osoittivat.

Ed. Helle: Arvoisa puhemies! Yleinen ja yhtäläinen äänioikeus on ollut Suomen menestymisen perusta.

Vuosisadan vaihteen Suomi oli maatalousvaltainen ja syrjäinen maa, kun naisjärjestöt ja työväenliike kamppailivat äänioikeuden puolesta. Yleinen ja yhtäläinen äänioikeus sekä samalla vaalikelpoisuus kaikille sukupuoleen ja säätyyn katsomatta toteutuikin todella 90 vuotta sitten, mutta se ei toteutunut hallitsijan hyväntahtoisuudesta vaan yhteiskunnallisen kamppailun tuloksena.

Äänioikeutettuja ennen uudistusta oli noin 125 000. Uudistus antoi äänioikeuden miljoonalle uudelle äänestäjälle. Sääty-yhteiskunta oli pitänyt näitä miljoonaa ihmistä vajaan valtaisina.

Nyt he pääsivät päättämään itseään koskevista asioista. Äänensä saivat kuuluviin torpparit ja mäkitupalaiset, loiset ja työläiset, suutarit ja räätälit — sekä naiset säätyyn ja ammattiin katsomatta.

Kunnallisasioissa äänioikeus sen sijaan toteutui vasta myöhemmin.

Yleinen ja yhtäläinen äänioikeus päästi yhteiskunnan osattomat mukaan päätöksentekoon. Tyytymättömyyden purkautuminen levottomuuksiksi ei siis jäänyt ainoaksi keinoksi vaikuttaa omiin asioihin. Vuoden 1918 tragediaa lukuun ottamatta yleinen ja yhtäläinen äänioikeus takasi, 30-luvun demokratian rajoituksistakin huolimatta, sittenkin rauhallisen kehityksen kohti pohjoismaista hyvinvointivaltiota ja taloudellisesti kehittyntä maata.

Äänioikeus ei muuttanut välittömästi ihmisten asenteita, olihan äänioikeuden antaminen monen sääty-yhteiskuntaa ja miesten erioikeuksia puolustaneen mielestä perääntymistä pakon edessä. Samoin oppivelvollisuuden säätäminen 20-luvun alussa kohtasi voimakasta arvostelua. Monet käytännön uudistukset ovatkin aikanaan herättäneet vastustusta, mutta toteuduttuaan ne ovat sitten vähitellen murtaneet myös vanhoja ennakkoluuloja.

Naisten kannalta pohjoismainen hyvinvointiyhteiskunta on toiminut äänioikeuden ohella tasa-arvon merkittävänä edistäjänä. Hyvinvointiyhteiskunta on taannut naisille hyvän koulutuksen mitä erilaisimpiin ammatteihin ja muun muassa vanhempainloman ja päivähoiton avulla oikeuden omaan ansiotyöhön ja omaan rahaan. Tällä tavoin nainen ei avioliitossa enää ole säätyläishanteen mukainen elätettävä ja puolisolleen alisteinen.

Se, että meillä kustakin vaalipiiristä on valittu useita edustajia, on taannut eduskuntaan paljon laajemman kirjon eri väestöpiirien ja mielipidesuuntausten edustajia ja samalla tuonut eduskuntaan enemmän naisia kuin useimmissa maissa, vaikka naisten osuus meidänkin eduskunnassamme on vielä kaukana puolesta. Suhteellinen vaalitapa on oleellinen edellytys naisten suurelle osuudelle missä tahansa kansanedustuslaitoksessa. Tämän olen havainnut muun muassa Parlamenttienvälisen liiton tasa-arvon edistämistä pohtineessa toimikunnassa.

Tasa-arvossa ei ole kyse vain ihmisoikeuksista sinänsä. Tasa-arvon eteneminen on myös vapauttanut kahleista ne lahjakkuusreservit, jotka muuten olisivat jääneet käyttämättä. Näin suomalainen yhteiskunta on saanut kehittymiselleen

paljon rikkaamman perustan. Ilman naisten ja sääty-yhteiskunnan syrjimien väestöryhmien panna se ei olisi ollut mahdollista.

Tasa-arvoa ei ole täysin saavutettu. Kaikki ajatusluutumat eivät ole kadonneet. Laki naisten ja miesten tasa-arvosta säädettiin vasta kymmenen vuotta sitten. Ei siis ole ihme, että vieläkin ilmenee jännitteitä. Tasa-arvolaki murtaa kuitenkin vääjäämättä vanhat asenteet. Samaan suuntaan toimii myös yleinen koulutustason nousu. Ovathan naiset nuorimmissa ikäluokissa jo miehiä koulutetumpia, vaikkakin koulutussuuntien välillä on vielä selkeitä eroja. Sangen ongelmallista sen sijaan on poistaa selvästi havaittava palkkauksellinen eriarvoisuus varsinkin nyt, kun markkinavoimien vapauttaminen on pikemminkin yksilöllistämässä palkkausta ja lisäämässä kyseisiä eroja.

Arvoisa puhemies! Yleinen ja yhtäläinen ääni-oikeus oli ensimmäinen ja välttämätön vaihe tasa-arvon kehittämiseksi. Se on toimivan demokratian edellytys. Vasemmistoliiton mielestä tarvitaan edelleenkin herkeämätöntä työtä paremman taloudellisen, sosiaalisen ja sivistyksellisen tasa-arvon saavuttamiseksi.

Ed. L a x : Värderade fru talman, arvoisa rouva puhemies! I det gamla nordiska bondesamhället var känslan för personlig frihet och oökränkarhet fast rotad. I det samhället uppfattades kvinnan naturligt som en självständig del av arbetsgemenskapen med egna ansvarsområden. I den verkligheten hade vårt folk sin förankring i början av århundradet. Den arbetande kvinnan upplevdes som ideal starkare hos oss än i många andra länder.

Den undervärdering av kvinnans ställning som förekom i det industrialiserade samhället på kontinenten slog aldrig igenom i full skala i vårt land. Finland har redan i ett hundra år varit ett föregångsland när det gäller akademiskt utbildade kvinnor. I det kulturklimatet var det naturligt att också kvinnan tidigt fick politiska rättigheter fullt ut.

Varför fick inte någon ytterlighetsrörelse övertaget i vårt land, vare sig under 1930-talet eller under de följande åren av svåra prövningar, och hur kunde Finland undvika de unga östeuropeiska nationernas öde? Kan det ha varit för att hela och inte bara halva folket bar upp landets politik?

Vi finländare, kvinnor lika väl som män, kan vara stolta över vår nordiska uppfattning om den arbetande kvinnan, stark i sig själv, av egen rätt,

då och nu. Denna tradition bär i dagens verklighet med sig nya förpliktelser som väntar på att uppfyllas.

Fru talman! Vi lever i en brytningstid med stora krav på förnyelse inom hela samhället. Basen för folkets försörjning kräver en radikal uppbyggnad. Problem som en stor arbetslöshet och allvarliga kriser i de mänskliga kontakterna på arbetsplatserna väntar på nya och fördomsfria lösningar.

Människan och hennes känslor får inte tappas bort, när förändringens vind sveper över vårt land. Stora mängder skapande energi binds i dag upp i besvikelser och misslyckanden som har sin grund i att människornas rädslor och ångest inte tillåts komma fram utan förnekas. Vågar vi inse att mansdominerade teknokratiska föreställningar kan bli ett hot mot en nyskapande och harmonisk samhällsutveckling?

Mina erfarenheter av förmansuppgifter inom industrin i närapå två årtionden har övertygat mig om att "slaget om Finlands framtid" i stor utsträckning beror på om kvinnornas starkaste egenskaper erkänns och tillåts komma till sin rätt inom arbetslivet, inte minst i förmansställning.

Jag har länge känt mig upprörd för att unga och ofta välutbildade kvinnor skall behöva känna rädsla för att deras möjligheter i arbetslivet skall slås sönder om de sätter några barn till världen och ägnar ett antal år åt att uppfostra dem. Hur länge har vi finländare råd att förneka att uppfostrandet av barn, för både kvinnor och män, är en enastående träning i människorelationer som också kan och skall utnyttjas i samhälls- och arbetslivet?

Brister i förmågan att hantera människornas känslomässiga behov är på många arbetsplatser i dagens Finland en tidsinställd bomb och ett hinder för att utveckla nya färdigheter. Jag tvivlar på att den bomben med framgång kan oskadliggöras med mindre än att också kvinnornas möjligheter att i arbetslivet omsätta sina erfarenheter av moderskap erkänns och främjas.

Fru talman! Svenska riksdagsgruppen hoppas att de nya kvinnoföretagarlänarna som nu får riksdagens godkännande skall vara ett vårtecken som förebådar en ny syn på kvinnans möjligheter att bidra till en förnyelse av arbetslivet i vårt land.

Ed. K r o h n : Arvoisa puhemies! Yksi maailman suurimpia demokratian kehitysaskeleita otettiin täällä Suomessa 90 vuotta sitten. Venäjän tsaari vahvisti lain yksikamarisesta eduskun-

nasta. Enemmistö Suomen miehistä ja kaikki Suomen naiset saivat täydet poliittiset oikeudet yhtä aikaa.

Naisten vaalikelpoisuuden saivat Suomen naiset ensimmäisinä maailmassa. Jo ensimmäisille valtiopäiville valittiinkin naisia kaikista kansankerroksista. Jo ensimmäisillä valtiopäivillä oli naisia enemmän kuin tällä hetkellä joissakin EU-maissa. Liikkeissä, jotka kamppailivat laajempien kansanosien poliittisten oikeuksien puolesta, olivat naiset olleet osa ydinjoukkoa. Siksi oli luonnollista, että he myös saivat olla mukana korjaamassa taistelun hedelmät.

Huimasta alusta huolimatta moni asia on edelleen kesken, ja tuntuu, että joka vuosikymmen on joutunut käymään uudelleen samat keskustelut naisen osallisuudesta. Ehkäpä alkuasetelmaa sotki se, että naiset eivät Suomessa saaneet äänioikeutta itsenäisiltä miehiltään, vaan Suomen kansa sai sen Venäjän tsaarilta itsenäisyyskehityksen osana. Merkittävää sisäistä keskustelua asiasta ei koskaan käyty. Toivon, että tulevaisuuden naiskansanedustajat eivät joudu tanssimaan nuoralla yhdistäessään eri rooleja.

Historiassa ei koskaan ole vuotta nolla. Muutos yksikamariseen eduskuntaan ei radikaalisuudestaan huolimatta ole vailla juuria. Mielestäni hyvä vertailukohta on kansakoululaitoksen perustaminen 1800-luvun puolivälissä. Koulutus avattiin kaikille väestöosille, niin tytöille kuin pojille. Siinä toteutui kauniisti sama yhdenvertaisuuden periaate kuin yksikamarisessa eduskunnassa myöhemmin. Osaamisen katsottiin kuuluvan kaikille. Naiset tulivat sankoin joukoin tiedon lähteille myös opettajina.

Kun kunnioittaa ja ihailee esiäitiensä työtä, on vaara, että unohtaa vastuun oman sukupolvensa haasteista. Vihreän eduskuntaryhmän mielestä tulevaisuuden haasteet koskevat elämänalueita, joilla naisten vaikutusvalta ei ole vielä riittävän vahva, esimerkiksi talouselämää ja tietotekniikkaa.

On ristiriitaista, että naisten tarjoamien yritysideoiden on ollut vaikea löytää rahoitusta, vaikka naiset eivät ole juurikaan olleet mukana tuottamassa pankeille luottotappioita. Jälkilaskua ovat naiset olleet veronmaksajina maksamassa siinä kuin miehetkin. Juuri nyt on oikea hetki talouselämän avata silmänsä. Se naisten taloudellinen osaaminen, johon suomalaisessa perheessä on aina luotettu, on voimavara myös muissa taloudellisissa päätöksissä.

On hienoa, että Keralla on tänään erityisiä varoja naisten palveluyritysten lainoittamiseen.

Mutta tämä on vain yksinäinen ja vähän omituiseltakin näyttävä rikka rokassa, jos verrataan siihen, mitä todellisia kehitysmahdollisuuksia talouskulttuurilla voisi olla. Usein juuri naisten yritysideat ovat niitä, joiden varaan voi kestävästi rakentaa: vähän koneita ja teollisuushalleja vaativia palvelualan yrityksiä, jotka työllistävät ja tuottavat elämänlaatua tavaratuotannon sijaan. Tulevaisuudessa yrittäjä myy ihmissuhdeosaamistaan yhtä usein kuin esineitä.

Toinen tämän ajan haaste tasa-arvolle on tietotekniikka. Arvioiden mukaan esimerkiksi tietoverkkojen käyttäjistä neljä viidesosaa on miehiä. Suomalaiset ovat tällä hetkellä maailman lukutaitoisin kansa. Kirjastojen käyttö on ennätysvilkasta. Tietotekniikan avulla jaetaan uudelleen valtaa ja vaikutusmahdollisuuksia. Sen hallinnan merkitys on lähitulevaisuudessa lukutaitoon verrattavissa.

On omituista, että opetushallinto pitää koululaitoksen suurimpana ongelmana miesroolimallien puutetta. Ongelman ratkaisuksi on ehdotettu jopa kiintiöitä. On toki hyvä, jos pojat ja tytöt näkevät miehiä myös hoivatyössä. Kaikkia koskettavaa on kuitenkin se, että koululaitos ei ole pystynyt vastaamaan siihen haasteeseen, että tietotekniikkaa opetettaisiin niin, että se kiinnostaisi myös tyttöjä. Tilannetta voitaisiin verrata siihen, että joissakin kehitysmaissa opetettaisiin lukutaitoa vain pojille.

Suomen voimavara on aina ollut se, että kaikkia kansalaisia pidetään arvokkaina. Hienointa perinnössämme on se, että olemme jo varhain oivaltaneet, että kaikille sukupuolesta ja varallisuudesta riippumatta kuuluu oikeus oppia, osata ja vaikuttaa.

Viime vuodet ovat olleet poikkeusaikaa. Poliitiikkakin on ollut paljon päivittäistä selviytymistä. Nyt on aika jälleen katsoa tämän päivän yli myös huomiseen, unelmoida, suunnitella, tahtoa. Uskoakseni vain siten pystymme sekä vastaamaan tämän päivän ongelmaan, työttömyyteen, että lisäksi ottamaan vastaan tulevaisuuden mahdollisuudet.

Arvoisa puhemies! Itse olen optimistinen. Lapsena aina ihmettelin, miksi miehistä ja naisista puhuttiin vastakkaisina sukupuolina. Omia vanhempiani katsellessani opin, että mies ja nainen ovat pikemminkin vierekkäisiä tai rinnakkaisia sukupuolia. Suomalainen nainen tekee kumppanina puolet palkkatyöstä. Nyt olisi aika avata miehille mahdollisuus siihen syvään iloon, jota perhe-elämä, lapset ja lähimmäisistä välittäminen antavat.

Ed. R ä s ä n e n : Rouva puhemies! "On sopimatonta vetää nainen valtiolliseen elämään." Tällaisella perustelulla säätyvaltiopäivien lakivaliokunta hylkää vuonna 1897 aloitteen, jossa naisille vaadittiin rajoitetusti äänioikeutta. Naiselle sopivan elämänpiirin ajateltiin rajoittuvan kotiin.

Kymmenen vuotta myöhemmin Suomen eduskunnan historian ensimmäisen naiskansanedustajan puheenvuoron käytti avajaisistunnossa Hilda Käkikoski puoltaessaan täysistuntojen aloittamista rukouksella ja raamatunluvulla. Hän kuvaili myöhemmin kokemuksiaan eduskuntatyöstä:

"Luulen huomanneeni jonkunmoisen todistuksen siitä, että olen oikein käsittänyt naisen edustajantehtävän. Käsitykseni naisesta valtioelämässä on se, että me emme saa olla miesten apinoita niin, että sanoisimme 'jaa' kaikkeen, mitä miehet sanovat, vaan että meidän tulee koettaa tuoda mukanaamme kodin ihanteita valtioelämään. Naisedustajan tulee pitää huolta siitä, ettei kotia ja kasvatusta sekä lapsia ja siveyttä koskevia kysymyksiä pidetä pikkuseikkoina. Siihen on suuri kiusaus miehillä, jotka aina ovat tottuneet pitämään valtiollisia ja taloudellisia asioita suurina kysymyksinä ja muita toisarvoisina. Tässä kohden on meillä naisilla miesten kanssa monta ottelua, mutta se kehittää meitä itseämme — ehkäpä myös miehiä."

Ne tavoitteet, jotka olivat niin Hilda Käkikosken kuin muidenkin ensimmäisten naiskansanedustajien sydämellä, ovat hämmästyttävän ajankohtaisia tällä hetkellä. Taloudelliset ja valtapoliittiset kovat arvot ovat viime vuosina syrjäyttäneet päätöksenteossa elämän arjesta nousivia inhimillisiä arvoja. Päätöksiä on tehty menestyvien ehdoilla heikommassa asemassa olevien kansalaisten kustannuksella. Niin viime vuosina toteutetut julkisten menojen leikkaukset kuin toisaalta veroratkaisut on kohdistettu niin, että ne tulevat syventämään yhä voimakkaammin kuilua palkkatyötä tekevien ja toisaalta työmarkkinoiden ulkopuolelle jääneiden kansalaisten kesken.

Ensimmäiset naiskansanedustajat tekivät lukuisia esityksiä lasten aseman parantamiseksi. Lasten rikosoikeudellista suojaa parannettiin lasten seksuaalisen hyväksikäytön rangaistuksia tehostettiin ja aviottomien lasten oikeuksia parannettiin. On surullista, että viime vuosina juuri lasten ja lapsiperheiden tulokehitys on jäänyt voimakkaimmin jälkeen yleisestä kehityksestä. YK:n lasten oikeuksien komitea varoittikin tänä

vuonna Suomen hallitusta siitä, että hyvinvoivassakin valtiossa leikkaukset voivat kohdistua kohtalokkaalla tavalla haavoittuvassa asemassa olevaan väestöryhmään.

Mahdollisuudet yhdistää kodin ulkopuolinen ansiotyö ja perhe-elämä olivat avainkysymys naisten työlainsäädäntöä kehitettäessä 90 vuotta sitten. Työ- ja perhe-elämän mielekäs yhteensovittaminen on edelleenkin ajankohtainen haaste, sillä se tarjoaa mahdollisuuden sekä työn jakamiseen että perheyhteyden tukemiseen aikana, jolloin työttömyys ja perheiden kriisit koettelevat kansaamme.

Suomalaisissa kodeissa tehdään keskimäärin seitsemän tuntia päivässä palkatonta työtä, josta naiset hoitavat 70 prosenttia. Kotitalouksien tällä hetkellä elinvoimaisin työllistämiskeino, harmaa talous, tulisi muuttaa rehelleiseksi ja arvostetuksi, koko yhteiskuntaa rakentavaksi työksi. Palkattoman hoivatyön seurauksena myös naisten eläketaso suhteessa miehiin jää huomattavan alhaiseksi. Kristillisen liiton eduskuntaryhmä onkin tehnyt aloitteen, jossa esitetään eläkkeen kertymistä myös kodeissa suoritettavan hoivatyön ansiosta.

Arvoisa puhemies! Hilda Käkikoski tiivistä ajattoman visionsa joulukuussa ennen edustajantoimensa alkamista: "Rukoilen Jumalaa, että saisin tehdä työtä niin kauan, että näkisin onnellisemman Suomen: juovutusjuomat poissa, ammattihaureuden poistetuksi, työväenluokan onnellisemmissa oloissa, vanhuuden vakuutuksen toteutettuna, verot oikeudenmukaisesti jaettuina ihmisten kesken, sanalla sanoen kaiken tarpeettoman kärsimyksen poistetuksi maastamme ja onnen ja hyvinvoinnin tasaisesti jaettuna ylhäisten ja alhaisten kesken. Sitä varten me työtä teemme."

Suomen naiset saivat 90 vuotta sitten täysivaltaisen kansalaisen oikeudet. Samalla heille tarjoutui mahdollisuus antaa oma panoksensa suomalaiselle yhteiskunnalle. Suomen naisten paras lahja politiikalle on ollut pyrkimys saattaa elämän arjen, perheiden ja kotien näkökulma suureksi ja tärkeäksi yhteiskunnalliseksi kysymykseksi. Se, mitä lähes sata vuotta sitten käydyissä keskusteluissa pidettiin naisten heikkoutena yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa, oli ja on edelleen heidän paras vahvuutensa.

Ed. T a r k k a : Rouva puhemies! Eduskuntaudistuksen vallankumouksellisuus oli siinä, että äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden saivat kaikki, myös maattomat, varattomat, ammatit-

tomat ja kouluttamattomat, joilla niitä ennen ei ollut. Selvä enemmistö näihin ryhmiin kuuluneista oli naisia, mutta miesten vähemmistökin oli noin puoli miljoonaa ihmistä. Sen takia tämä oli suuri muutos kaikille. Vanhan vallankäytön kiintopisteet katosivat, sillä vallan uudelle käyttäjälle ei voinut esittää veljenmaljoja. Asioista ei voinut enää sopia sikarinsavuisissa Biedermayer-olohuoneissa. Tämä vallanvaihdos ei ollut naiskysymys. Se oli valtiofilosofinen vallankumous, joka alkuvaiheessa mullisti enemmän niiden elämää, jotka menettivät vallan, kuin niiden, jotka saivat sen.

Siitä alkoi matka kohti demokratian ihannetila, matka suljetun veljespiirin vallasta kohti kansalaisyhteisön valtaa. Tämän vallan pitäisi olla nimetön ja kasvoton ja siksi myös lahjoton ja ehdoton. Se on varmaa, että olemme edelleen tällä 90 vuotta sitten alkaneella tiellä, mutta se on jo epävarmempaa, onko matka koko ajan edennyt todella suoraviivaisesti kohti tuota ihannetta, eikä sekään ole ihan varmaa, olemmeko vieläkin kovin lähellä silloin asetettua tavoitetta. Vaikka tavoitteen saavuttamisesta ei ole selvää tietoa, se tieto on, milloin sitä kohti lähdettiin. Paras syy juhlaa matkalle lähtöä on se, että lähtemiseen sisältyy aikomus päästä perille. Ehkä tällaisella juhlalla voi välillisesti vaikuttaa siihen, että tavoite saavutetaan nopeammin kuin vain tasaista arkea eläen.

Vuoden 1906 valtiopäivä uudistuksesta lähtien vaalit olivat kyllä kansanvaltaiset, mutta demokraattinen vallankäyttö oli vielä alkutekijöissään. Eduskunta oli kirjaimellisesti keisarin kynän kärjessä. Kun hän katsoi kansanvalan menneen liiallisuksiin, mikä tapahtui usein, hän hajotti eduskunnan. Eduskunta uudistusta seuranneet kuusi vuotta olivat jokainen vaalivuotia. Tänä sekavana aikana parlamentti kehitti kuitenkin työtapojaan ja sisäistä kulttuuriaan. Parlamentaarisen käytännön esiharjoittelu Venäjän vallan loppupuolella taivoitti merkittävästi itsenäisen Suomen tietä siten, kun se äkkiä totosi olevansa tasavalta. Kun vuonna 1919 siirryttiin parlamentarismiin, parlamentti oli jo olemassa ja osasi toimia kuin parlamentti.

Vuoden 1906 valtiopäivä uudistuksen hallitsen piirre on historiallinen joustavuus ja kestävyys, joka koskee koko valtiosääntöämme. Vuoden 1919 hallitusmuoto on pääpiirteissään elänyt ennallaan yli oikeistoradikalismien yrityksen, talvisodan, välirauhan, jatkosodan, vasemmistoradikalismien yrityksen sekä Neuvostoliiton ulkoi-

sen ja suomettumisen sisäisen paineen. Perustuslakiemme toinen pääpilari, vuoden 1906 ideoihin edelleen perustuva valtiopäiväjärjestys on ollut yhtä vakaa, koska se on pysynyt muuttumattomana ja pystynyt sopeutumaan monenlaisiin tilanteisiin. Se kesti aluksi yli toisen sortokauden, ensimmäisen maailmansodan, sisällissodan ja valtiomuototaistelun ja sen jälkeen vielä kaiken saman kuin hallitusmuotokin ja säilyi perusteiltaan ennallaan.

Perustuslakien sitkeys johtuu siitä, että vuosisadan alun suuri valtiopäivä uudistus voitti suomalaisten luottamuksen harppaamalla yhdellä askeleella säätyperäisestä harvinaisesta yleiseen ja yhtäläiseen äänioikeuteen, ei siis siksi, että se antoi äänioikeuden naisille, vaan siksi, että se siirsi valtiolliset oikeudet keskeisiksi ihmisoikeuksiksi ja osoitti tämän periaatteen käytännöllisellä soveltamisella, että ihmisoikeus on jakamaton.

Ed. T e n n i l ä : Rouva puhemies!

Työstä tullessaan
ruokapusseja kädet roikoksissa
kaupalta kotiin raahatessaan
hänen päivän nuhraamissa meikkisilmissään
on uupumusta
ja lannistumattomuutta.

Mutta varoittavan äksykin se katsanto on
ja rohkaiseva,

maailmoja ylläpitävä
maailmoja muuttava.

Tällaisen runontapaisen minä kerran kirjoitin siitä juuri työstä palanneesta naisesta, jonka tuntemukset yli kolmenkymmenen yhteisen vuoden jälkeen luulen aika hyvin tietäväni. Hänen kaltaisiaan palkkatyössä käyviä ja kotona toista työtä palkatta jatkavia naisia on Suomessa nyt noin 900 000 eli enemmän nyt kuin palkkatyötä tekeviä miehiä. Kansan talous on sanan mukaisesti naisten varassa.

Olisikin mahdotonta ajatella, etteivät naiset saisi äänestää tai olla ehdokkaana vaaleissa, mutta vasta 90 vuotta se on ollut mahdollista. Vasta 90 vuotta sitten saivat oikeuden äänestää naiset sekä työväenluokan miehet ja torpparit. Eikä yleistä ja yhtäläistä äänioikeutta silloinkaan saatu, vaan se hankittiin suurlakolla.

Äänestämällä ja toiminnalla on saatu aikaan paljon. On saatu aikaan Suomi, jossa tasa-arvo

on juurtunut itsestään selväksi asiaksi, sanojen tasolla. Käytännössä tasa-arvoisuus ei vieläkään ole aitoa käytäntöä. Naisten keskimääräinen palkka on yhä noin 20 prosenttia alempi kuin miesten. Palkkojen erilaisuudesta seuraavat tietysti erot eläkkeissä. Pelkällä kansaneläkkeellä kituuttaa yhä pitkästi yli 100 000 pääasiassa maaseudulla tai kotona ahertanutta naista.

Paljon on saatu aikaan, mutta vain sitkaassa taistossa. Puolensapitämistä on harjoitettava yhä, sillä tasa-arvon jaloa asiaa uhkaa mielestäni nyt ainakin kaksi isompaa hanketta.

Pohjoismaisen hyvinvointivaltion loppua julistavat ajavat alas julkisia palveluita. Se tietäisi väen vähentämistä valtion ja kuntien ylläpitämistä sairaaloista, terveyskeskuksista, vammaishuollosta, vanhainkodeista ja päiväkodeista. Näin kasvaisi erityisesti juuri naisten työttömyys. Julkisten palvelujen lopettajat ovat samalla — piilotetusti mutta päättäväisesti — työntämissä osaa naisista työelämästä takaisin kotiin palkattomiksi huoltajiksi EU-mallin mukaisesti. Julkisten palvelujen saatavuuden vaikeuttaminen maksuja korottamalla uhkaa johtaa samaan. Tuloloukkujen purkaminen on ajamassa lounkuun kaikkein pienituloisimmat perheet, joiden päivähoitomaksut uhkaavat nousta.

Toinen uhka tasa-arvolle ja solidaarisuudelle, yhteisvastuulle, on työelämän uusi kastijako. Palkansaajakenttä on jo rajusti pirstoutunut työttömyyden vuoksi, ja sitä halutaan pirstoa lisää joustomantraa hokemalla. On käynnissä jako kolmeen palkansaajien keskuudessa.

Niin sanotulla ydinryhmällä on vakaa työsuhde ja ainakin kohtuuhvää palkka.

Niin sanotussa epätyypillisessä työsuhteessa olevilla työsuhde on yleensä lyhyt, ja he saavat huonoa palkkaa. Kaupan alalla, joka on tyypillinen naistyöntekijöiden ala, jopa 40 prosenttia työntekijöistä tekee osa-aikatyötä ja saa vain sen mukaista osapalkkaa. Nyt sitten puhutaan jo avoimestikin siitä, ettei kaikissa töissä tarvitsisi jatkossa noudattaa edes minimipalkkaa eikä olisi edes irtisanomissuojaa.

Palkansaajien myöden ryhmä muodostuu pitkäaikaistyöttömyyden kurjuuteen pudonneista. Heillä ei enää ole paluuta työelämään lainkaan, jollei työllisyyslakiin palauteta valtion työllistämismisveloitetta. Kun työnantajalla on nykytilanteessa varaa valita, valituksi tuleminen onnen saavat osakseen ”kauniit ja rohkeat” eivätkä eniten työtä tarvitsevat, pitkään työttömänä olleet. Kaiken lisäksi on niin, ettei ikärasismista puhuta suinkaan turhaan.

Kun uhkaavat karikot ovat tiedossa, ne voidaan väistää ja kulkea kohti sellaista todellista tasa-arvoa, jossa jokaisella suomalaisella on turvattu oikeus työhön ja kohtuulliseen toimeentuloon kaikissa elämänvaiheissa. Nykytilanteessa tasa-arvoa tulee edistää toteuttamalla kattava työn ja tulojen uusjako työttömien ja pienituloisten hyväksi.

Työttömyyden vähentämiseksi tarvitaan myös paljon uusia pieniä yrityksiä. Siksi minäkin, rouva puhemies, kannatan Keran uutta lainaa naisyrittäjille.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Tunnettu, kiitetty ja kiistelty naispoliitikko Margaret Thatcher on todennut: ”Jokainen nainen, joka ymmärtää kodinhoidon ongelmat, on omiaan ymmärtämään myös valtionhoidon ongelmia.” Kun Suomen naiset saivat äänioikeuden 90 vuotta sitten, naisten valtaosan päätyö oli kotona tehtävä arvokas ja siunausta kantava työ. Näistä ajoista lähtien on yhteiskuntamme päätöksentekoon vähitellen osallistunut yhä enemmän naisia. Tämän myönteisen osallistumisen seurauksista ja hedelmistä me olemme kaikki saaneet nauttia.

Kuitenkin suuri osa naisista tekee tänään tuplatyötä. Kaikesta tasa-arvosta huolimatta päävastuu kodista ja lapsista lankeaa usein naisen, äidin, harteille. Kotityö sekä yhteiskunnassa ja päätöksenteossa tehtävä työ ei ole joko — tai-tilanne, vaan sekä — että-tilanne.

Meidän miesten on kohtuullisen helppo pitää kaunis juhlapuhe naisille ja sen jälkeen kiikuttaa paitamme vaimojemme pestäväksi. Todellinen tasa-arvo vaatii enemmän. Se, jolla tässä kovassa ja kylmässä maailmassa on eheä perhe ja toimiva parisuhde, saa olla iloinen ja myös näyttää ilonsa. Tämä huomaavaisuus ja kiitollisuus tulee myös teoin osoittaa. Me emme saa kuitenkaan syyllistää niitä, joille perhe-elämän vaikeudet ja paineet ovat osoittautuneet liian raskaiksi kantaa. Todellinen välittäminen ei ylenkatso ketään eikä pöyhkeile.

Naisten määrä poliittisessa päätöksenteossa on kasvanut, mutta ei vain määrä, vaan myös laatu. Omasta kokemuksestani voin sanoa, että meillä on niin puolueissa kuin muussakin päätöksenteossa merkittävä joukko asiansa osaavia naisia, joiden asiantuntemukseen ja ammattitaitoon voi luottaa. Nämä naiset eivät vaadi eivätkä tarvitse eri- eivätkä etuoikeuksia. Heidän työnsä puhuu puolestaan. Suomalainen nainen on pätevä ja paineensietokykyinen. Valitettavasti vain

vielä monessa paikassa nainen joutuu ikään kuin osoittamaan pätevyyttään kovemman seulan läpi kuin me miehet.

Suomi, isänmaamme voi valtiona olla ylpeä, että se ensimmäisten joukossa antoi naisille äänioikeuden. Tätä me olemme myös muistaneet kansainvälisissä yhteyksissä korostaa. Tämä on osoitus terveestä kansallisesta itsetunnosta. Meillä on myös ollut osoittaa vaativiin kansainvälisiin tehtäviin päteviä naisia, muun muassa YK:n eri tehtäviin. Heidän sinnikäs ja rohkea työnsä on tuonut maallemme arvostusta. Nämä luottamuksen arvoisiksi osoittautuneet suomalaiset naiset ovat avanneet ovet myös tuleville sukupolville osallistua ja vaikuttaa myös kansainvälisesti.

Hyviä perinteitä on kunniakasta jatkaa. Yleinen ja yhtäläinen äänioikeus toteutti Suomessa myös yksi ihminen ja yksi ääni -periaatteen. Tämä periaate on suomalaisenkin demokratian perusta. Vaikka rahan voimalla toiset pääsevät enemmän esiin kuin toiset, on meillä kaikilla vaaleissa yksi ja yhtäläinen ääni. Suomalaiselle demokratialle on kunniaksi, että meillä ei tapahdu vaalivilppiä ja että jokainen voi äänellään vaikuttaa.

Suomi on hyvä maa. Meidän tulee jatkossakin pitää huolta siitä, että me kaikki, niin naiset kuin miehetkin, saamme antaa oman panoksemme isänmaamme hyväksi.

Ed. V i r t a n e n : Arvoisa puhemies! Arvoiset kollegat ja muut paikalla olijat sekä tiedotusvälineet!

Tämä on aika kiinnostava päivä palata töihin. Sain olla reilun viikon naisten hyvässä hoidossa, vaikkakin osa päättäjistä edellisen hallituksen aikana olikin pyrkinyt estämään hyvän hoidon ja naiset olivat hyvin hiostettuja, räähättyjä ja muuta vastaavaa. Naisethan ovat naisillekin naisia tietyissä asioissa ja politiikka on politiikkaa, mutta joka tapauksessa tämä on kunniakas päivä sekä sukupuolten tasa-arvon että myös vähempiosaisten herrasmiesten ja muun suomalaisen demokratian kannalta.

Minä itse koko alkutuotantoni ajan, kun nuorena työtä paitsin, tein lauluja miehen ja naisen suhteesta. Kymmenkunta LP:tä on tullut tehtyä. Koin hyvin vahvasti, että kaikesta runoilusta huolimatta nainen ja mies ovat täydentävät sukupuolet. Tein esimerkiksi laulun "Seksuaalijäsen", joka kuvasi ehkä tätä asiaa täydellisemmin. "Seksuaalijäsen" sanottiin, että "uuteen, uuteen sukkokokonaisuuteen", koska

puolikkuus ja sukupuolisuus ja muukin vastaava ihmispuolisuus, mitä edelleen esiintyy, on se asia, mikä riivaa meitä.

Suomalainen nainenhan on ollut tasa-arvoisen yllättävän periaajolta asti. Kun Kalevalaan ja suomalais-ugrilaiseen kulttuuriin tutustuu, huomaa, että naisilla on ollut ns. oma toimiala, tällainen erämaan ihmisyyteen liittyvä vahva oman itsejensä rooli, joka on pikkuhiljaa demokratian myötä valitettavasti kokonaisvaltaisuudessaan heikentynyt ja kadonnut. Naisista on tullut enemmän louhimaisia, kärkeitä poliittisia tyyppejä, osasta, mutta osa toki on säilyttänyt, voisiko sanoa, mielen ja hengen rehevyyttä. Tietysti kotiterapia, jota monet miehet ovat saaneet kokea, parhaimmillaan ilmenee silloin, kun nainen tosiaan tajuaa tasa-arvon ja tekee siinä elämänsä tehtävää eikä siis jotain alistettua työtä.

Joskus 1976 kirjoitin "Uusi jääkausi uhkaa" -nimiselle LP:lleni laulun naisesta, jossa tavallaan tätä kotikysymystä ratkoin sillä tasolla, mikä minua on riivannut aina suomalaisessa yhteiskunnassa. Siitä kaikki radikaalimmatkin naiset pillastuivat, ei ainoastaan Tempakka. Kirjoitin lauluuni "Luumu" — en kerro, mistä se on lyhenys — tällaisen rivin: "Haluan naisen vuorostaan ristille, muu on turhaa demokratiaa." Siihen aikaan oikeisto- ja vasemmistopolitiikka olivat, voisiko sanoa, lapsellisia kiehuvavaiheissa, ja molemmilla puolilla tämä koettiin joko jumalan pilkkana tai jonain feministisen vapautuvan naisen pilkkana. Mutta olen nähnyt tässä yhteiskunnassa ja omassa työssäni terapia- ja muissa muodoissa hyvin pitkälle sen, että meillä valitettavasti scientologia ei ole mikään yksityinen ilmiö, joka nyt jonain uskonnon kaltaisena riivaa meidän yhteisöämme. Valitettavasti meillä on vielä paljon sen kaltaista uskontoa, uskonnollista perversiota, joka myös suomalaisessa yhteiskunnassa vesittää naisen kokonaisvaltaista olemista, jolloin tämä ns. kristillisen tasa-arvon paras puoli, jossa ennen kaikkea naiset ymmärsivät Kiesusta, Karjalan kuningasta — sanoisi suomalainen laulaja — on jäänyt kokonaan huomioimatta. Ehkä ristiriita, joka tässä tulee helposti, tulee siitä juuri, että naisia ei ole tavallaan lunastettu täysin uhriveren tasolla länsimaiseen yhteiskuntaamme. Pakanat kyllä pyrkivät hoitamaan tämänkin homman.

Itse olen — itsestäni puhun, koska olen tehnyt töitä tähän asti ennen kuin jouduin tänne — kehittynyt tietysti laulujeni suhteen lapsellisista naiskuvista, Aino-kuvista, joissa Aino polskuttelei tai kroolasi pakoon vanhaa viisautta.

Toki on huomattava, että suomalainen kansanrunous — Kalevala, ainutkertainen eepos, joka on ennen kaikkea rauhan, naisten ja miesten eepos — on siinäkin mielessä äärimmäisen tasa-arvoinen, että vielä tänäkin päivänä kaiken näköiset uskontotieteilijämme, kielitieteilijämme ja syvyyspsykologimme kinaavat siitä, onko Väinämöinen mies- vai naispuolinen. Väinämöinen on siis meidän kulttuuriheeroksemme. Siinä tapahtuu Väinämöisen ja Veen-emosen sotkeminen. Itse olen kirjoittanut Helkavirsiä III -runokirjaani aikoinani, että ”Tähti-Aiti iäti iti, viritti Veen-emonen”, jossa olen pistänyt ikään kuin naisellisen prinssiin etusijalle, mutta toivottavasti miehet eivät loukkaannu.

Vielä menen käytännöllisyyteen, miten haluaisin nähdä naisen tasa-arvon toteutuvan. Lainaisin erästä mielikuvaa. Kun meillä on nämä vaikeat ajat, joskus tulee mieleen jopa Pimeyden, Pohjolan, ja Kalevalan sotakin, kun meillä on tällainen kylmä aika, louhimainen ja jopa tietyllä tavalla hirvittävän epäinhimillinen, tunteeton aika. Silloin tulee sotalainaus mieleen. Winston Churchill, joka aikoinaan näytti oikein päin tätä merkkiä, eikä niin kuin eräät poliitikot, sanoi, että me tulemme voittamaan ja yhdistämään nämä jutut merellä, maalla ja ilmassa. Minä olen ajatellut henkilökohtaisesti, kun meillä täällä on asioita meneillään, että saattaisi kuulua jonain kauniina päivänä suomalaisessakin kotipiirissä uutena iskulauseena, että nainen on tasa-arvoisen sienessä, marjassa ja kalassa.

Nimittäin vaikka nainen veden ja tunteiden symbolina, Veen-emonä, on tätä asiaa lähellä, silti eräät kaikkein vanhoillisimmat ja naista uskonnollisestikin sortavat tahot vastustavat juuri tasa-arvoa kalastuksen suhteen. Minä näen nykyään, aivan kuin antiikin Dianalla keihään kädessä, virvelin naisen kädessä, kuin Heli Rantasen jumalaisessa olympiakädessä. Se päästää naisen siitä kalanperkaajan roolista, siitä kalanpaiston hajusta — se vanha rasva etoo niin paljon, että sitä ei voi syödäkään — takaisin oman ihmisluontonsa yhteyteen; luonto on naisen symboli — sinne järven rauhaan tuulittumaan, tuudittumaan, kokemaan omaa yhteyttään.

Loppuun minä luen vielä viimeisimmän laulun, jonka tein 80-luvun loppupuolella ja joka hyvin väärin ymmärrettiin. Tämä oli aikoinaan kie-

lillä nimeltään Pro Matria eli Äidin maa. Tätä eivät miehet eivätkä naisetkaan tahtoneet millään kuulla oikein. Se oli aina Äitimaa tai jokin tällainen, mutta luetaanpa nyt ja katsotaan, kuinka moni teistä taas yhden kohdan ymmärtää päin peetä.

Tämä on samalla myös kunnianosoitukseni tälle naiselliselle tasa-arvolle ja tietysti viisaille miehille, jotka aikoinaan, siis miehet, tasa-arvon päättivät. Meillä on tässä yhteiskunnassa harvinaisen viisaat miehet, jotka antoivat naisille äänioikeuden ensimmäisinä maailmassa. On uskomatonta itsetunnon puutetta, mitä ed. Vistbacka väitti ja mitä te naiset höpötätte koko ajan sanoen jotain, että ensimmäisten joukossa. Jos Uuden-Seelannin muutama aatelistyyppä sai jonkin äänioikeuden, niin se ei ole samaa kuin se, että maan naiset saivat. Suomi oli siis ensimmäinen, sanoo suomalainen itsetuntomies naisten puolesta!

Äidin maa: ”Äidin kasvot paremmin kuin kuukaan muu näkee lapsi, ja kun isää kädestä hän ottaa saa, niin nauruun herkee pieni suu. Vaan myöhemmin, kun isän kädestä annetaan ja kaikki liian valmiina eteen kannetaan, niin alkaa epäilyttää tää isien polku, sillä liian valmista on jo kaikki kulku, enkä tahdo enää isänmaata puolustaa, vaan myös äidin. Äidin maa, rauhan maa, jossa rohkeus on sitä, että rakastaa.”

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

P u h e m i e s : Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna keskiviikkona kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 15.21.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen